

Stan kmetijskega posestva

v našem cesarstvu. *)

Rodovitne zemlje v vseh deželah cesarstva skupaj je 97 milijonov in 760.782 oralov (johov), med temi je 35 milijonov in 289.248 oralov navadnega poljá, 115.155 rajževega poljá, 1 milijon in 275.736 oralov nogradov, 13 milijonov in 796.923 oralov senožet in vrtov, 15 milijonov in 107.990 oralov pašnikov, 109.765 oralov oljkovih, lavorovih in kostanjevih gozdov, 32 milijonov in 65.965 oralov gozdov.

Vrednost vsega tega posestva se ceni na 9500 milijonov in 966.276 gold.

Čisti pridelek lesa iz vseh gozdov, od katerih je 7. del lastnina državna, se vsako leto ceni na 23 milijonov gold. Iz gozdov pa se pridela leto in dan pol milijona centov ježic, četrt milijona smole in trpentina, 100.000 centov potašeljna, 4 milijone centov čresla.

Vrednost vse živine se ceni na 1006 milijonov in 149.740 gold. Kónj se je leta 1863. štelo v našem cesarstvu 3 milijone in 460.399, največ kónj je na Ogerskem, Hrvaškem, v Slavonii, srbski Vojvodini in v Galiciji. — Mul in mèzgov se šteje 23.782, največ v Dalmaciji, južnih Tirolih, na Primorskem in Ogerskem. — Goveje živine se šteje 14 milijonov in 257.116. Od 1828. leta do zdaj je cesarstvo naše po goveji kugi zgubilo 239.123 goved. — Oslov je v našem cesarstvu 88.283, ovác 16 milijonov in 946.236, kóz 1 milijon in 517.835 (največ v Dalmaciji in na Erdeljskem), prešičev pa 8 milijonov in 151.608 (kterih največ izredé Ogri, Hrvati, Slavonci, Erdeljci in Srbi). — Perutnine (kokoš, puranov i. t. d.) se šteje 60 milijonov; čbelnih panjev je okoli 3 milijone.

Vrednost kmetijskega orodja in mašin se šteje na 278 milijonov in 154.642 gold.

V vsem skupaj se ceni vrednost poljskega in gozdnega posestva sè živino in orodjem na 10 bilijonov, 785 milijonov in 173.688 gold.

S kmetijstvom se med 100 ljudmi popolnoma peča v našem cesarstvu 62 ljudi, še 12 od 100 pa le bolj postransko. Iz tega se vidi, da največ rok (med 100 ljudmi 74) dela za kmetijstvo in da je po takem kmetijski stan res prvi stan po številu, pa tudi po davkih.

Politične stvari.

Ne bodite lahkomišelní!

„Novice“ rade večkrat povejo, kar piše dunajski časnik „Reform“, ki je nemški z dušo in telesom, tedaj se mu očitati ne more, da je „panslavist“, vendar je pravičen vsem narodom in le zrelo politiko zagovarja v Avstrii in tako, ki pelje k sreči in blagru. Resnega prevdarka so tedaj vredne njegove besede in tako tudi sledeči opomin, ki ga je unidan pisal pod naslovom „Man hüte sich vor Optimismus“ — in se tako-le glasi:

„V notranji in vnanji politiki vse kaže na to, da se homatije prav gladko razvijó; svet, mirú potreben, hrepení po miru, zato rad verjame vsemu, kar obeta mir; politiki, ki ne gledajo v prihodnost, to je, časnikarji, ki za plačilo pišejo v časnike, si pa na vso moč prizadevajo, želje in nado mirú spremeniti v svest, da je mir zagotovljen. Toda varujmo se tega optimizma

ali lahkomišelnosti take, ki si vse le dobro in veselo domišljeje, varujmo se pa tudi ali oslepljenih ali krivih prerokov njenih!

Mir notranjih in vnanjih naših zadev plava le na površji; v globini pa vrè in kipí ter se pripravlja za vihar. Kdor hoče videti preteče nam nevarnosti, temu ni treba segati na dno, zadostuje mu, da le nekoliko pokuka pod površje.

Tako imenovana sprava z Ogri sprejme se, kakor je zdaj po vsem podoba, brez dvoma ta in unkraj Litave. Al sprava med Dunajem in Peštom nikakor še ni dogotovljena sprava med Dunajem in pa Prago, Brnom, Insprukom, Levovom, Ljubljano, pa še veliko manj je to sprava med Zagrebom in Peštom. Pogodba, katero sklenejo poslanci, zbrani na Dunaji in v Peštu, nikakor še ni edinje narodov ni ta- ni unkraj litavskih, toraj s tem nikakor še ni dovršena niti Cislitavija niti Translitavija. Vprašanje o narodnosti in o zgodovinskem pravu raznih narodov bode rodilo še mnogo zaprék, katerih bode tem več, čem dalje se odlaša, rešiti to stvar. Naj se še s tolikim veseljem pozdravlja osvoboditev Judov, katero je napovedalo magjarsko ministerstvo, to vendar ostane resnica, da je za Magjare gotovo veliko veliko potrebniše bilo rešiti pravično postavo o enakopravnosti vseh narodov pod ogersko krono.

Na Dunaji se že naprej veselé dovršene svobodne ustave. Ni dvoma, da se vlada o njej porazume z državnim zborom. Toda kolikor bliže smo temu porazumljenju, toliko močnejše so zoper to ustavo glasovi narodov, kateri po svojem prepričanji menijo, da ne morejo živeti v takem poslopji. Nikar prenizko ne cenite moči teh narodov, — nikar ne mislite, da jih premagate z zasramovanjem in z zaničevanjem; mar se ozrite na svarilen izgled. V trenutku, ko je Schmerling v poslanski zbornici nepremišljeno izrekel oholo besedo, da staro-konservativni stranki nikdar ne podá roke, v istem trenutku je ta stranka sklenila, pahniti ga z mogočnega sedeža, in vedela je tako umno delati, da jej je pomagala tudi njena nasprotna liberalna stranka državnega zbora. Tega dogodka nas je spominjal baron Beust, ko je unidan zarotoval poslance, naj reakcijski opoziciji nikar v roke ne dajejo orožja.

Magjari so se z nemškimi liberalci zedinili v tem, da skupaj silijo, naj se za Cislitavijo postavi ministerstvo iz poslancev dunajskega državnega zbora vzeto. Ta želja se jim bode brez dvoma tudi spolnila. Habsburško cesarstvo bode imelo dvojno ministerstvo, drugo neodvisno od družega. Nad obema pa bode stalo državno ministerstvo. Nam pa se zdí, da se bode to državno ministerstvo vsedlo med dvema stoloma na oni sedež, o katerem govori znani stari pregovor. Državni kancelar, brez vsake neposredne moči takraj Litave, brez vsake neposredne moči unkraj Litave, bode kmalu imel priložnost, kot prosilec trkati na vrata zdaj pri dunajskem, zdaj pri peštanskem ministerstvu, in prepričal se bode, da mu niti tū niti tam večkrat ne odpró vrat. Al da ob kratkem rečemo: ustanoví se tako zamotano sestavljen voz, da se ne bode dal premikati. Troje ministerstvo in dve delegaciji: vse to bode pokazalo, da tako vendar ne gré. Tega se mi bojimo; da bi tako res ne bilo!

Velika pretehtna in težka vprašanja vnanje politike imajo rešiti se v konferenciji, to je, v shodu velicij vlad. Res, prav ljudomilo je, z dogovarjanjem rešiti ta vprašanja, predno se prime za meč. Toda vprašanja, ki se tičejo največih narodov svetá, ne bodo se rešila po navadnem potu z ostarelimi diplomatiškimi pomočki. Laških, nemških, vzhodnjih, to je slovanskih in grških zadev ne morejo poravnati ministri, kajti še

*) V letu 1863., ko je še laška (benečanska) dežela bila avstrijska.

vlade same se ne bodo podvrgle izreku te sodnije, tolikanj manj pa še národi. Varujte se predrzne misli, da se v sedanjem času dadé národna vprašanja rešiti brez národov. Tudi ti se morajo poslušati, tudi njihove želje se morajo spolnjevati! Čem dalje se poskuša brez národov, tem prej in tem nevarniše nastopi odločni ali razsodnji prevrat. Ko ta prevrat, ki se preteč nabira v zraku, nastopi, takrat se ne bodo rešila samo sedanja politična vprašanja, ampak na dnevni red pridejo ne le národne, ampak tudi človečanske pravice; takrat na dan stopijo zahteve, o katerih se niti še ne sanja vladam, državnim zborom in časnikom, — zahteve, ktere se sedaj oholo razglašajo za utopije (sanjarije), ktere pa vendar obetajo novo dobo omike, kateri stojimo pred pragom, — dôbo, ki reši vprašanja, proti katerim so najvažnejša sedanja le majhna in ničemerna.

Zato kličemo možém, ki stojé na kormilu vlad: varujte se optimizma!“

Narodopisne stvari.

Nov dokaz, da so starodavni Panoni bili Slovani.

Spisal Dav. Trstenjak

(Dalje.)

Kamos pri starih Panonih za Athenaea, *), kamos pri „locorum incolis“ unkraj Tise — kraj Dunaja leta 448. po Kristusu in oboje znamenovanje za pijačo iz prosa ali ječmena zraven „meda“ in pojedine „strave“ — kdo se podstopi trditi, da je to sam gol slučaj? Pa dajmo besedo kamos dalje preiskovati.

Pivo so stari narodi ali varili ali parili in jo zarad tega imenovali varjeno ali parjeno pijačo. Florus (II. 18) in Paul. Orosius (V. 7) pišeta, da so hispanski Numantini „ex succo tritici“ si narejali pivo, in „a calefaciendo celiam vocant.“ Tako je morala v hišpanščini beseda cel pomenjati variti, pariti. Saj je Orosius bil Španjol, toraj gotovo umel jezik svojih rojakov. — Grki so pivo imenovali βούτρον, in že Diefenbach je za razlago imena postavil: βούειν, βούζειν, briuvan, brauen, brühen, toraj: βούτρον, das gebräute, gebrühte Getränke.

V enacem smislu vidimo stvarjeno znamenovanje: παραβία — paravia, parovina — parjeno pijačo, in varjeno — parjeno pijačo (das gebrühte Getränke) znamenuje tudi izraz: kamos!

V staronemščini nahajamo: kam, kamme, kamen, variti, brauen, kammer, Brauer, pivovar, starofrancozki cambier, Brauer, cambe, Brauerer. (Diefenbach „Die alten Völker Europ.“ str. 292.)

Idimo k Grkom; pri njih najdemo: κάμινος in κάμινη ignis, flamma, ardor, fornax, Brand, Hitze, καμινεύω, schmelzen, rösten, brennen, topiti, pražiti, žgati.

Pri Latinih najdemo: caminus, Feueresse, Feuermauer, Schlott, vigen, žlinder; toraj sopet pomene: kuriti, variti, žgati.

Pri Nemcih so znane besede: novonemški: kamin, ognjišče, tvoršče, kjer se kuri, žge, peče, vari, cheminate, **) keminat, hiša, v kateri se kuri, vari, pari, peče.

*) Athenaeos je bil rojen 170. l. po Kristusu v Aleksandrii na Afrikanskem in je l. 230. spisal svoje bukve: Deipnosophistae, v katerih pripoveduje, kar so za njega po vsem tadanjem znanem svetu tudi dobrega jedli in pili. Zato tudi omenja pijače Panonov iz prosa in ječmena: kamos, paravia, parovina. Pis.

**) Chemenate za hišo, v kateri se kuri, ima edini Helmold, zgodovinpisec polabskih Slovanov. Ker je sufiks nenemšk, tedaj je besedo gotovo čul pri Slovanih: kemnata, komnata. Pis.

Tedaj grščina, latinščina, starofrancoščina, starogornjanemščina itd. poznajo koreniko: kam, in njene izpeljanke v pomenu kuriti, dimiti, pariti, variti, pražiti, peči itd.

Kako pa slovanščina? Miklošič stavlja k ravno omenjenim besedam: cerkvenoslov. kaminā, focus, ognjišče; bulgarski: kumin; srbski: komin, fočus, varišče; slov. komen, ognjišče, varišče; poljski kominata; štajersko-slov. na Pohorji: čumnata, Rauchstube, hiša, v kateri je ognjišče in varišče, v kateri se kuri, za ljudi in živino kuha. Vsem tem besedam je podlaga korenika: kam, ktera pomenja: kuriti, variti, pariti, vreti itd. Štajerski Slovenci poznajo dalje: čamiti, vaporare, čam, vapor, Dunst, sparnica, kam = bersa, toraj tiči v koreniki kam tudi pomen: vrenja (ferraminationis, bullitionis); zato jugoslovanski: čamiti (Drobnič, sub voce), dumpf tönen, srbski po Vuku: kamkati, murren, čamati, mit Verdruss warten, ker pomeni: kuhati, vreti, pariti se vjemajo s pomeni: šumenja, primeri lat. ferveo, sieden, gähren in pa brausen, slovenski: vreti ferveo in murmuro gršk. ζεω, kochen, sieden, dampfen, glühen, gähren, pa tudi: zischen, toben. Ali kakor v slovenščini vreti pomenja sieden in wimmeln, tako tudi v srbsčini: kamtiti = vrvljjeti scatere, wimmeln.

Iz korenike: kam toraj v slovanščini nahajamo prvotne pomene kuhanja, vrenja, varjenja, parjenja — „coctionis, fervoris, bullitionis, ferruminationis, vaporationis“, pa tudi methaphorične ali prenesene: šumenja, mrmranja, murgovanja, des Rauschens, Murrens, Brausens, kakor tudi izraze za dušni položaj nepovoljnosti, mršavosti, srditosti itd. Panonskoslovenska beseda kamos ali kamos toraj znamenuje iz ječmena kamljeno-čamljeno pijačo, „coctus potus“, das gebrühte, gebräute Getränke, das Gebräu. (Kon. prih.)

Zabavno berilo.

Originali iz domačega življenja.

Druga vrsta.

I. Slovenski Nikodem.

Spisal dr. V. Zarnik.

(Dalje.)

Če je bilo le pet strani, dal je Boštjan precej to tiskati za svoje novo delo, ker rekel je: glavna stvar in prava tajna v literarnem življenju je v tem, da dade človek mnogo del na svitlo, da se vé, da ni samo diletant, temuč prav literat po svojem značaju in svojem poslu (von Profession). Tudi je iskal zmirom mecena, da bi mu svoja „slavna“ dela posvetil, in kateri bi mu vselej razen lepega dara tudi dela založeval. Poskušal je v tej zadevi na več strani, in sicer s tem-le vspehom: Dal je na svitlo epiško pesem, bila je prav za prav legenda pod naslovom „kapela sv. Roka“, kar je imelo obzir na kapelico tega svetnika, ki stoji pri Savi na štajarski strani blizo Krškega, in posvetil je ta novi „epos“ patronu te podružnice baronu Streusandbüchse, pričakujoč za odgovor lepo zahvalnico in vsaj kake tri stotinjake priložene. Pričakuje dan za dnevom; mine teden za tednom; nobenega odgovora še ni! Že je Boštjan drugi „epos“ koval in sv. Roka s psičkom in „trento“ vred popolnoma pozabil, kar mu neko jutro pismonoša lepo okusno škatljico pricefrá, kjer je bilo na pokrivalu zapisano, da je poslana stvar cele 3 funte težka, in podpisan je bil baron Hermingild Streusandbüchse. Boštjanu ste od nepopisne radosti roki drge-